

דבר העורכים

דבר העורכת המשותפת (1)

ד"ר אורנה דויטש

מה בין חוסן פנימי לבין עקרון שלטון החוק ועקרונות הגישור

בימים אלה, בהם מדינת ישראל מתמודדת התמודדות קיומית, כאשר כל משאבי הכוח הצבאי והאישי של אזרחיה מגויסים למאבק, מתחדדת שאלת החוסן הפנימי של אזרחי מדינת ישראל.

כידוע, כאשר קבוצת בני אדם מתלכדת תחת עקרון השייכות הלאומית, יש בכך כדי לבטא תחושת שיתוף, אשר במהותה מגלמת את הרעיון של משפחה גרעינית מורחבת. אדם אינו יכול שלא להיזקק לחברה לשם מילוי צרכי האנוש המגוונים שלו. החברה האנושית החליפה אידיאולוגית את עיקרון חוק הטבע, במסגרתו כל דאלים גבר, בעיקרון היוצר את היתרון המצרפי של שיתוף פעולה בין החברים בחברה, בסדר חברתי כזה שיאפשר לחברים למצות את צורכיהם, כישוריהם הייחודיים, אמונותיהם וחזונם, לטובת עצמם ולטובת החברה כולה.

מובן, כי עצם קיומה של מדינה אינו מהווה תחליף לתחושת השייכות לתתי-קבוצות של חברים בחברה. שייכות זו מאפשרת לפרטים לממש את הערכים המיוחדים שלהם. ההתלכדות הפנימית תחת אמונות ודגשים שונים בחברה מאפשרת לכל פרט למצוא את ייחוד הצרכים שלו. ככל שהחברה כולה מקבלת בברכה את השונות של צרכי פרטיה, כך היא חזקה יותר. ככל שחברה תקבל כמובן מאליו את הבדלי הדעות וההשקפות בין חבריה, כך תחזק. החברה דמוקרטית מתייחדת בכך שהיא מאפשרת לכל פרט להביא לידי ביטוי את רצונו ומאוויו, מתוך כבוד והבנת היתרון שבשונות האנושית.

החברה היהודית השכילה מאז ומעולם להבין זאת. גם כאשר לא הייתה לחברה זו מסגרת של מדינה, כהגדרתה הבינלאומית, התקיימו בה סדרים חברתיים משוכללים ביותר, שאיפשרו את סיפוק צרכי חבריה. העובדה כי לא הייתה ליהודים מדינה לא מנעה מהחברים בחברה היהודית לממש את שני מישורי ההתנהלות המתחייבים לשמירה על חוסנה של חברה, דהיינו, מצד אחד לקבוע ולקיים את הסדר החברתי, ומצד שני לא לדכא את רוח האדם. החברה היהודית ידעה תמיד כי צמיחה והעצמה נובעת דווקא ממקום של ויכוח, בחינה מחדש של הסדרים, תהיות, שאלות

וקושיות, ומתן מענה תוך התאמתו של הסדר החברתי היהודי לשינויים הכלכליים, החברתיים והרעיוניים בחברה האנושית כולה.

חברה בריאה חייבת לקיים את המשוואה, שבה מצד אחד נשמרים חופש המחשבה, היצירתיות והתרומה לויכוח המתמיד, ומצד שני קיימת הסכמה חד-משמעית לכך כי החלטת רוב היא תוצאתו של תהליך הויכוח הלגיטימי, תכובד על ידי כל הפרטים. זהו מקור הכוח בחברה: כוח ההסכמה לאיזון הולם בין חופש לבין ציות לסדר החברתי, המתבטא בשלטון החוק. אם צד אחד של המשוואה נופל, כוחה של החברה מתערער עד כדי סיכון להרס מוחלט.

דווקא בשעה קשה זו, הבנה של המשוואה החברתית האמורה והפנמתה על ידי כל החברים בחברה, היא מחוייבת המציאות. הציות לשלטון החוק חייב להישמר. שלטון החוק חל על כל החברים בחברה והוא בסיס הרעיון הדמוקרטי. אין גורם שנמצא מעל החוק והכל מסכימים להיות כפופים לשלטונו, לא מתוך נמיכות רוח, דיכוי או השפלה, אלא מתוך הבנה שהחוק גובש מתוך סך הויכוח וחופש המחשבה. מובן שאין החוק יכול להביא, בכל נקודת זמן, לידי סיפוק צורכיהם של כל הפרטים בחברה. על-כן התהליך הדמוקרטי יעיל כל כך. הוא מאפשר דיון דינמי בכל רגע נתון, בכפוף להסכמה היסודית שלפיה כל הסדר שגובש בהחלטת רוב נשמר עד להסדר הבא. אופי החיים הדמוקרטיים, כאמור לעיל, מחייב את החברים בחברה לרכוש כישורים לניהול מחלוקות. מתודת הגישור הינה הכלי שבאמצעותו ניתן להגשים מטרה זו.

תרומתו של העיסוק בגישור, מעבר לטיפול בנושא נקודתי כזה או אחר, היא בהקניית כלי-שיח למצב שבו הצדדים חלוקים לחלוטין האחד על עמדת רעהו, ויחד עם זאת מסוגלים לנהל דיון המתקדם לקראת הסדר, מבלי להיוותר במצב של הצהרה על קונפליקט. מתודת הגישור מאפשרת למצות את רוח האדם, ביכולת שלו להתעלות מעל למצב נתון, לקראת בנייתו של מצב חדש. היכולת ליצור את הסינרגיה המחשבתית היא היכולת להניע את החברה כולה קדימה, לקראת העצמה בכל תחומי החיים. לכן דווקא כיום, כאשר נדמה כי עיסוק בגישור הוא בבחינת מותרות בזמן מלחמה, דווקא בו טמונה ההבטחה הגדולה ביותר, הן בכל הנוגע להסדר מדיני אפשרי בין מדינת ישראל ושכנותיה והן לחיזוק הסדר פנימי, לביסוס חוסנה הלאומי של המדינה. אני תקווה כי חוברת זו תתרומם נדבך נוסף לקידומו של תחום הגישור בישראל.

ד"ר אורנה דויטש, עו"ד
עורכת משותפת